

Asia: VN/16660/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskevasta lainsäädännöstä

Tiedonhallintalain ja julkisuuslain muutokset

Onko ehdotuksella vaikutuksia, joita ei ole vielä tunnistettu, erityisesti lakien soveltamisalassa oleviin organisaatioihin? Millaisista vaikutuksista on kyse tai miten niitä olisi mahdollista arvioida tarkemmin?

-

Ehdotuksessa ja direktiivissä ei velvoiteta rajapintojen, jotka olisivat nimenomaan avoimia, käyttöön. Mitä mieltä olette väitteestä, että viranomaiset oman harkintansa mukaan käyttäisivät avoimia rajapintoja joka tapauksessa silloin, kun se on tarkoituksenmukaista?

Sitra korostaa, että erityisesti yhteisiin rajapintojen määrittelyihin tarvitaan koordinaatiota, jotta saadaan aikaiseksi toimivat rajapinnat. Rajapintojen avaaminen ja realistinen toimeenpanoaikataulu tulisi säätää kansallisesti viranomaisia velvoittavaksi.

Onko ehdotettujen muutosten johdosta tarpeen muuttaa myös jotain erityislainsäädäntöä, jota ei esitysluonnoksessa ole tunnistettu?

-

Laki eräiden julkisten yritysten tietojen uudelleenkäytöstä

Kommentit laista eräiden julkisten yritysten tietojen uudelleenkäytöstä kokonaisuutena.

Sitra kannattaa tietojen uudelleen käyttöä. Lainsäädännössä tulisi huomioida uudelleenkäyttöön liittyvät innovatiivisen palveluliiketoiminnan kehittämismahdollisuudet.

Millaisiin yrityksiin toimialallanne tai alueellanne ehdotettu laki tulisi sovellettavaksi?

-

Tunnistatteko julkisia yrityksiä koskevaa sääntelyä, jota olisi ehdotetun lain johdosta muutettava tai joka on sen kanssa ristiriidassa?

-

Onko tiedossanne sääntelyä, joka velvoittaa ehdotetun lain soveltamisalassa olevia julkisia yrityksiä antamaan niiden hallussa olevia asiakirjoja uudelleenkäytettäväksi?

-

Onko tiedossanne sääntelyä, joka velvoittaa ehdotetun lain soveltamisalassa olevia julkisia yrityksiä julkaisemaan tai julkistamaan niiden hallussa olevia asiakirjoja, mutta jonka tosiasiallisena tarkoituksena tai vaikutuksena on tietojen uudelleenkäyttö kaupallisiin tai muihin tarkoituksiin?

Vähintään liikenteen MAAS, energiayhtiöiden energiankulutustiedot sekä sää- ja ilmanlaatatiedot ovat alueita, joilla on tietojen uudelleenkäyttöön vaikuttavaa sääntelyä. Edellä mainituilla toimialoilla tietojen uudelleenkäytöllä on merkittäviä mahdollisuuksia innovaatiotoimintaan ja uusiin kaupallisiin sovelluksiin.

Onko ehdotetun lain soveltamisalassa oleviin yrityksiin tai muihin toimijoihin sellaisia vaikutuksia, joita ei ole tunnistettu? Millaisista vaikutuksista on kyse tai miten niitä olisi mahdollista arvioida tarkemmin?

-

Onko asiakirjojen uudelleenkäytön salliminen ominaista tai olennaista jonkin ehdotetun lain soveltamisalassa olevan julkisen yrityksen liiketoiminnalle?

Liikenteen julkiset yhtiöt ja MAAS

Laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä

Kommentit laista julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä kokonaisuutena.

Julkisen varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäyttö on kannatettavaa ja myös kustannustekijä tutkimukselle. Tutkimusaineistojen rikkaus ja niiden hyödyntäminen erilaisin tavoin on myös Suomen kilpailukykytekijä. Tutkimusaineistojen uudelleenkäyttö avaa myös uusia mahdollisuuksia opetuksessa ja opinnäytetöissä opiskelijoille ja tutkijoille.

Onko ehdotuksella vaikutuksia tutkimusaineistoja tuottaviin tai julkaiseviin tahoihin, joita ei vielä ole tunnistettu? Millaisista vaikutuksista on kyse tai miten niitä olisi mahdollista arvioida tarkemmin?

Ehdotuksella on vaikutuksia vähintään ympäristötietoihin ja metsä- ja luonnonvaratietoihin. Arvioinnin vertailukohtana voisi käyttää asuntojen ja kiinteistöjen myyntitietojen julkaisua ja niistä syntynyttä liiketoimintaa.

Onko olemassa riskiä siitä, että tutkimusaineistoja ei enää asetettaisi julkisesti saataville sen vuoksi, että ehdotettu laki tulisi niihin julkaisun johdosta sovellettavaksi?

Tutkimusaineistojen avaaminen ja tuottaminen vaativat sekä taloudellisia että henkilöresursseja. Ilman riittävää resursointia on riskinä, että hyödyt jäävät saavuttamatta.

Aineistoja ei ehditä koota varsinaisten tehtävien ohella, jolloin aineistojen käyttöön saaminen viivästyy. Resurssien käytön tehokkuuden kannalta on tärkeää varmistaa kansallinen koordinaatio ja yhteiset pelisäännöt mm. maksuperustelain ja sitä soveltavien asetusten hinnoittelussa, ettei käyttäjille syntyisi erilaisia hinnoitteluperusteita.

Missä laajuudessa tutkimusaineistojen maksutonta saatavuutta edellytetään jo nykyään osana julkista tutkimusrahoitusta?

Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan julkiset aineistot ovat olleet saatavissa jo 10–20 vuotta. Muun muassa Sotkanet ja TEAviisari auttavat palveluiden kuntavertailussa.

Tunnistatteko tutkimusaineistoja, niiden tuottamista tai hyödyntämistä koskevaa sääntelyä, jota olisi ehdotetun lain johdosta muutettava tai joka on ehdotetun sääntelyn kanssa ristiriidassa?

-

Arvokkaat tietoaineistot

Onko toimialallanne tai toiminnassanne tunnistettu tietoaineistoja, jotka mahdollisesti tai todennäköisesti tultaisiin komission toimesta säätämään arvokkaiksi tietoaineistoiksi?

-

Onko toimialallanne tai toiminnassanne varauduttu arvokkaiden tietoaineistojen sääntelystä johtuviin vaikutuksiin? Miten kuvailisitte vaikutuksia ja niihin varautumista? Antakaa mahdollisuuksien mukaan myös euro- tai lukumääräarvioita.

-

Yleiset kommentit

Yleiset kommentit hallituksen esityksen luonnoksesta ja ehdotetun sääntelyn vaikutuksista kokonaisuudessaan.

Sitra tukee hallituksen esitystä, joka on sekä perusteltu että tarpeellinen.

Avoimuuden laajennus (julkisuusperiaatteen laajentaminen tiettyihin yrityksiin ja mittausdataan) on perusteltu. Sitra haluaa kiinnittää huomiota siihen, että Suomessa dataa on avattu jo laajasti. Esimerkiksi LVM:n hallinnonala on tässä edelläkävijä, kun avoimen datan avulla on syntynyt kannattavaa liiketoimintaa. Direktiivin implementoinnissa on syytä huolehtia, että jo syntynyt liiketoiminta ei vaarannu. Tämän lisäksi on syytä varmistaa, että julkisuusperiaate ulottuu myös julkisomisteisiin yhtiöihin.

Lisäksi on tärkeää huolehtia kyvyistä ja resursseista, jotta eri toimijoille syntyvät riittävät mahdollisuudet käyttää dataa. Tähän tarvitaan riittävät tekniset ja taloudelliset resurssit kattamaan direktiivin implementoinnista aiheutuvat kustannukset. Avoimen datan direktiivin toteutukset tulee tehdä kestävästi ja kansallisen koordinaation ja ohjeistusten mukaisesti siten, että avattavan datan ympärille syntyy datan hyödyntäjille helppokäyttöinen palvelukerros. Datan avaaminen ja palvelukerroksen luominen parantavat julkisen sektorin palvelukykyä ja kehittävät myös julkisille toimijoille itselleen paremmin hyödynnettävää tietoperustaa oman toimintansa seuraamiseen, kehittämiseen ja johtamiseen.

Sitran näkökulmasta suurin vaikeus direktiivin implementoinnissa on se, että arvokkaiden tietoaaineistojen täytäntöönpanosäädökset annetaan vasta vuonna 2021. Vaikutuksia on tällä hetkellä vaikea arvioida, koska ei tiedetä, mitkä tietoaaineistot määritellään avoimiksi täytäntöönpanosäädöksessä. Lain lopputulos ei ole selvä, koska vaikutusten arvio on vielä puutteellinen.

Sitra suosittelee selvittämään eri lainsäädäntöjen päällekkäisyyttä ja mahdollisia ristiriitaisuuksia. Lisäksi on syytä pohtia, onko asetus riittävä instrumentti siihen, että data saadaan muiden toimijoiden hyödynnettäväksi vai pitäisikö datan käytön mahdollisuutta vahvistaa. Myös henkilötiedon käsittely on epäselvää, ja erityisesti aggregoidun ja anonymisoidun henkilötiedon käyttömahdollisuuksia ja rajoituksia tulee selkeyttää.

Sitran suosittaa, että avoimen datan direktiivin toimeenpanoa varten nimettäisi toimija, jonka velvoitteena on metadatakatalogien ylläpito. Esimerkkinä tästä ovat THL:n ja Tilastokeskuksen metadatakatalogit. Myös avoimen datan osalta olisi hyvä koota kaikki olemassa olevat datat katalogiksi esimerkiksi Avoindata.fi-palveluun.

Eurooppalaisen datatalouden edistämisen kannalta on tärkeää, että työtä koordinoidaan sekä kansallisella että EU:n tasolla.

Sinipuro Jaana
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Parikka Heli
Sitra